

Pohjoismainen sosiaali- ja terveysalan yhteistyö 2018

1. Tiivistelmä

Sosiaali- ja terveystalouden ministerineuvosto (MR-S) antaa seuraavassa selonteon sosiaali- ja terveysalan yhteistyöstä vuonna 2018. Terveysalan yhteistyön keskiössä ovat erinäiset seuranta-toimenpiteet, joihin on ryhdytty vuonna 2014 valmistuneen terveysalan strategisen selvityksen pohjalta. Selvitysmiehenä toimi Ruotsin entinen terveys- ja sosiaaliministeri Bo Könberg, ja selvitysraportti ilmestyi nimellä *Terveysalan pohjoismainen yhteistyö tulevaisuudessa*. MR-S on tämän selonteon valmistumiseen mennessä toteuttanut erilaisin toimenpitein kolmetoista raportin neljästoista ehdotuksesta. Esimerkiksi kansanterveyden kohentamiseksi ja terveyden epätasaisen jakautumisen vähentämiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin. Lisäksi on paneuduttu erityistason sairaanhoitoon ja harvinaisiin sairauksiin. Mainittujen alojen työtä on elvytetty uusimalla sekä korkean tason valmisteluryhmän että pohjoismaisen verkoston toimeksianto.

Könbergin raportin seurannan lisäksi terveysalan yhteistyö käsittää eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisiä pohjoismaisia työmarkkinoita koskevan pohjoismaisen sopimuksen (Arjeplogin sopimuksen) tarkistuksen, huumausainealan pohjoismaisen yhteistyön sekä Pohjoismaiden yhteisen tartuntasuoja- ja sairaalahygieniakoulutuksen perustamisen. Lisäksi selonteossa kerrotaan lyhyesti sosiaaliturvaporraalin ja Haloo Pohjolan yhdistämisestä.

Pohjoismaiden neuvosto on pyytänyt vuoden 2018 istuntoon selontekoa sosiaalialan pohjoismaisesta yhteistyöstä. Niinpä selontekoon sisältyy myös tilannekatsaus sosiaalialan pohjoismaisesta yhteistyöstä, jota tehdään muun muassa lapsiin ja nuoriin, huono-osaisiin aikuisiin, vammaisiin ja vanhuksiin liittyvissä kysymyksissä. Siinä yhteydessä otetaan esille vammaisalan pohjoismaisen yhteistyön uusi toimintasuunnitelma 2018–2022. Lisäksi on tärkeä mainita, että MR-S on päättänyt teettää sosiaalialan strategisen selvityksen, joka valmistuu vuonna 2018.

2. Johdanto

Bo Könberg ryhtyi vuonna 2013 tekemään strategista selvitystä pohjoismaisesta terveysalan yhteistyöstä. Sen tuloksena syntyi raportti *Terveysalan pohjoismainen yhteistyö tulevaisuudessa*, joka sisältää neljätoista ehdotusta siitä, miten yhteistyötä voidaan kehittää tulevien viiden–kymmenen vuoden aikana. MR-S keskusteli raportista ensimmäisen kerran lokakuussa 2014 pitämässään kokouksessa. Ministerineuvosto on sittemmin keskustellut siitä useaan otteeseen ja päättänyt

ryhtyä yksittäisiin toimenpiteisiin raportin eri ehdotusten pohjalta. Pohjoismaiden neuvosto on kaiken aikaa osoittanut olevansa kiinnostunut sosiaali- ja terveysalan yhteistyöstä ja erityisesti Könbergin raportin seurannasta. Se on näkynyt viime vuosien budjettisopimuksissa ja Pohjoismaiden ministerineuvostolle osoitetuissa suosituksissa. Pohjoismaiden neuvosto on vuosien 2014, 2015, 2016 ja 2017 budjettineuvotteluissa toivonut muun muassa, että ministerineuvosto priorisoisi mikrobiresistenssin torjuntaa ja panostaisi uusiin ennaltaehkäiseviin toimiin ja kansanterveyteen sekä Könbergin raportin seurantaan.

Vuonna 2015 ministerineuvosto lupasi suositukseen 14/2015 antamassaan vastauksessa esittää vuotuisen kirjallisen selonteon huumausainealan yhteistyöstä. Sen lisäksi ministerineuvosto on käsitellyt useita suosituksia, joilla on merkitystä tälle selonteolle. Esimerkkeinä mainittakoon kansanterveysyhteistyötä koskeva suositus 36/2012 ja laillistetun terveydenhuoltohenkilöstön yhteistä sähköistä rekisteriä koskeva suositus 28/2010, joka liittyy eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisiä pohjoismaisia työmarkkinoita koskevan pohjoismaisen sopimuksen (Arjeplogin sopimuksen) meneillään olevaan tarkistukseen. Nämä suositukset käsiteltiin loppuun poliittisessa dialogissa vuonna 2016. Vuonna 2017 ministerineuvosto käsiteli suositusta 3/2017, Pohjoismaat torjuvat yhdessä antibioottiresistenssiä, mistä kerrotaan tarkemmin kohdassa 3.1.1. Ministerineuvosto on kuluvana vuonna käsitellyt myös suositusta 13/2017, Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien lisääntyminen Pohjoismaissa. Pohjoismaiden neuvosto esittää siinä digitaalisia palveluja mielenterveysongelmista kärsivien lasten ja nuorten tueksi.

Sosiaalialalla tehdään yhteistyötä useilla eri osa-alueilla, esimerkiksi lapsiin ja nuoriin, huono-osaisiin aikuisiin, vammaisiin ja vanhuksiin liittyvissä kysymyksissä. Sosiaalialan yhteistyöaloitteita toteuttavat Pohjoismaiden viranomaiset ja Pohjoismainen hyvinvointikeskus. Ministerineuvosto on vuonna 2018 hyväksynyt vammaisalan pohjoismaisen yhteistyön uuden toimintasuunnitelman 2018–2022. Lisäksi vammaisalan pohjoismaisen yhteistyöneuvoston toimeksianto on uusittu vuosiksi 2018–2022. Ministerineuvoston ehdotus vammaisalan pohjoismaisesta yhteistyöstä käsiteltiin Pohjoismaiden neuvoston istunnossa Akureyrissa huhtikuussa 2018.

Lisäksi syksyllä 2017 on käynnistetty sosiaalialan strateginen selvitys, jonka pohjalta tämän alueen yhteistyötä on tarkoitus kehittää.

3. Terveysalan pohjoismainen yhteistyö

3.1 Terveysalan pohjoismainen yhteistyö tulevaisuudessa -raportin seuranta

Tässä luvussa esitellään kaikki Könbergin raportin ehdotukset ja käynnistettyjen toimenpiteiden tilanne syyskuussa 2018.

Ehdotus 1:

Käynnistetään tehotoimia mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi

Vähennetään antibioottien kulutus viiden vuoden kuluessa Euroopan alimmalle tasolle. Tehokkaat taloudelliset kannustimet uusia antibiootteja koskevalle tutkimukselle.

MR-S ja maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain ministerineuvosto (MR-FJLS) antoivat vuonna 2015 julkilausuman, jonka mukaan mikrobilääkeresistenssin (AMR) torjumiseen liittyvää pohjoismaista yhteistyötä tulee tehdä monialaisesti ja kokonaisvaltaisesti niin sanotusta Yksi terveys -näkökulmasta. Alan pohjoismainen strategiaryhmä ja asiantuntijaryhmä tukevat pohjoismaista yhteistyötä mikrobilääkeresistenssin vähentämiseksi ja antibioottien vastuullisen käytön edistämiseksi Pohjoismaissa. Pohjoismaisella yhteistyöllä tuetaan myös kansainvälistä koordinoitua EU:ssa, WHO:ssa ja YK:n alaisissa FAO:ssa ja OIE:ssa.

Norja teki puheenjohtajakaudellaan vuonna 2017 aloitteen kolmivuotisesta hankkeesta, jonka tavoitteena on laatia mikrobilääkeresistenssiä käsittelevä yleinen yhteispohjoismainen viestintäsuunnitelma. Maat voivat panna sen mukautettuna täytäntöön kansallisesti. Hankkeen budjetiksi on arvioitu 2 miljoonaa Tanskan kruunua (2017–2019). Budjettia hallinnoi maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain virkamieskomitea (ÄK-FJLS).

Ministerineuvosto vastaanotti vuonna 2017 Pohjoismaiden neuvoston valkoisen kirjan *Pohjoismaat yhdessä mikrobilääkeresistenssiä vastaan* ja suosituksen 3/2017, jossa ehdotetaan, että ministerineuvosto tukee ehdotuksia sekä poliittisesti käynnistämällä konkreettisia toimia että taloudellisesti osoittamalla toimintaan riittävästi varoja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ministerineuvosto vastasi suositukseen kirjallisesti toukokuussa 2017. Vastauksessa kuvaillaan meneillään olevia toimia, ja ministerineuvosto katsoi suosituksen osittain toteutetuksi. Syyskuussa 2017 Pohjoismaiden neuvosto kutsui ministerineuvoston poliittiseen dialogiin, joka käytiin 22. maaliskuuta 2018 Uppsalassa Ruotsissa. Dialogin tuloksena sovittiin, että ministerineuvosto tekee maaliskuussa 2019 Pohjoismaiden neuvostolle selkoa siitä, miten se on jatkanut työtä Pohjoismaiden neuvoston valkoisessa kirjassa *Pohjoismaat yhdessä mikrobilääkeresistenssiä vastaan* esitettyjen ehdotusten parissa. Myös asiantuntijaryhmä ja strategiaryhmä tapaavat myöhemmin tänä vuonna keskustellakseen työn jatkamisesta.

Sosiaali- ja terveyspolitiikan virkamieskomitea (ÄK-S) myönsi kesäkuussa 2017 vuoden 2018 budjetista 500 000 Tanskan kruunua strategiaryhmän aloitteisiin mikrobiresistenssin torjumiseksi. Strategiaryhmä on pyytänyt asiantuntijaryhmältä ehdotuksia, jotka käsitellään strategiaryhmän kokouksessa syksyllä 2018.

Ehdotus 2:

Vahvistetaan erityistason sairaanhoitoa Pohjoismaissa

Perustetaan korkean tason valmisteluryhmä, jossa maat keskustelevat säännöllisesti tämän alan yhteistyön tarpeesta ja mahdollisuuksista.

MR-S asetti vuonna 2016 pohjoismaisen valmisteluryhmän käsittelemään erityistason sairaanhoitoa. Pää tavoitteena on tukea ja vahvistaa tämän alan pohjoismaista yhteistyötä. Ryhmä koostuu Pohjoismaiden terveystieteiden edustajista. ÅK-S pidensi helmikuussa 2018 ryhmän toimeksiantoa joulukuun 2019 loppuun. Norjan terveystieteiden vastaa ryhmän puheenjohtajuudesta vuosina 2018 ja 2019. Ryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa, ja tällä toimikaudella sen pääasiallisena tehtävänä on toteuttaa arviointi, jonka pohjalta ryhmä muun muassa keskustelee, millä osa-alueilla tämän alan pohjoismainen yhteistyö tuottaa lisäarvoa.

Ehdotus 3:

Perustetaan harvinaisten sairauksien pohjoismainen verkosto

Perustetaan verkosto tekemään harvinaisiin sairauksiin liittyvää kauaskantoista yhteistyötä. Tarkoituksena on vahvistaa nykyisiä ja edistää uusia yhteisiä toimia sekä koordinoita niitä.

MR-S perusti vuonna 2016 harvinaisten sairauksien pohjoismaisen verkoston, jonka päätavoitteena on kehittää ja vahvistaa tämän alan nykyisiä ja uusia pohjoismaisen yhteistyön muotoja sekä parantaa yhteisten aloitteiden koordinoitua. ÅK-S pidensi helmikuussa 2018 verkoston toimeksiantoa joulukuun 2019 loppuun. Ruotsi toimii verkoston puheenjohtajana vuonna 2018, ja ensimmäinen verkoston kahdesta vuotuisesta kokouksesta pidettiin toukokuussa 2018 Tukholmassa. Verkostossa on edustajia sekä sosiaali- että terveysalan kansallisista viranomaisista, harvinaisiin sairauksiin erikoistuneista osaamiskeskuksista sekä potilasyhdistyksistä, esimerkiksi pohjoismaisesta Rarelink-verkostosta.

Ehdotus 4:

Perustetaan virtuaalinen pohjoismainen rekisteritutkimuksen keskus

Vahvistetaan tutkimusyhteistyötä rekisteritietojen, biopankkien ja kliinisten tutkimusten alalla. Tutkimushankkeissa otetaan käyttöön eettisten arviointien keskinäisen hyväksymisen malli.

Norja teki puheenjohtajakaudellaan vuonna 2017 aloitteen kolmivuotisesta terveyttä edistävästä pohjoismaisesta tutkimusyhteistyöhankkeesta (*Nordisk forskningssamarbeid for bedre helse 2017–2019*). Hankkeen päätavoitteena on selvittää, ehdottaa ja mahdollisesti suunnitella uusia tehostamis- ja kehittämistoimia, joilla voidaan säästää resursseja ja helpottaa eri Pohjoismaiden tutkijoiden yhteistyötä terveysrekisteritietojen ja kliinisten tutkimusten aloilla. Könbergin raportin ehdotukseen 4 perustuvassa hankkeessa on kolme osaprojektia, joiden aiheina ovat eettisten arviointien hyväksymisjärjestelmät, pohjoismaiset ratkaisut terveysalan rekisteritietojen saatavuuden parantamiseksi sekä kliinisiä tutkimuksia koskevan yhteistyön kehittäminen. Hankkeen kokonaisbudjetti on 7,3 miljoonaa Tanskan kruunua (2017–2019). Lisäksi huhtikuussa 2018 asetettiin haettavaksi 38 miljoonaa Norjan kruunua lasten syöpäsairauksia koskevaan kliiniseen

tutkimukseen. Rahat ovat peräisin priorisointibudjetista, Norjan syöpäyhdistykseltä ja Norjan tutkimusneuvostolta.

Ehdotus 5:

Lisätään yhteistyötä kansanterveyttä parantavissa toimissa

Lisätään kokemustenvaihtoa kansanterveyskysymyksissä, erityisesti tupakoinnin ja alkoholin väärinkäytön osalta.

Ehdotus 6:

Pohjoismainen kansanterveyspolitiikan foorumi terveyden epätasaisen jakautumisen vähentämiseksi

Perustetaan foorumi tekemään ehdotuksia pohjoismaisiksi hankkeiksi ja toimiksi, joiden tarkoituksena on vähentää terveyden epätasaista jakautumista.

MR-S antoi vuonna 2016 julkilausuman Pohjoismaiden kansanterveysyhteistyöstä. Sen jälkeen on perustettu pohjoismainen kansanterveysfoorumi, joka tukee politiikan kehittämistä ja toimenpiteiden käynnistämistä kansanterveyden parantamiseksi ja terveyden epätasaisen jakautumisen vähentämiseksi eri maissa. Yhtenä keinona ovat yhteiset kehityshankkeet, joilla edistetään hyviä ennaltaehkäiseviä ja terveyttä edistäviä toimia. Kansanterveysfoorumin sihteeristönä toimii Pohjoismainen hyvinvointikeskus (NVC).

Kansanterveysfoorumi on alkuvaiheessa keskittynyt *terveyden epätasaiseen jakautumiseen, mielenterveyteen sekä alkoholiin, huumeisiin ja tupakkaan*, ja tähän mennessä on käynnistetty kahdeksan yhteistyöaloitetta. Seuraavassa on esimerkkejä konkreettisista hankkeista, joihin nämä aloitteet ovat johtaneet:

- hanke, jolla edistetään Pohjoismaiden toimia tehokkaan kansallisen tupakkapolitiikan kehittämiseksi (*Nordisk tobakkspolitikk 2.0 – støtte til nasjonal utvikling*)
- hanke, joka kartoittaa, vertailee ja analysoi kriittisesti pohjoismaista tutkimusta nuorten ja ikäihmisten alkoholinkäytössä tapahtuneista muutoksista ja alkoholin aiheuttamista haitoista (*Förändrade dryckesvanor bland unga och äldre i Norden*)
- hanke, jonka tärkeimpänä tavoitteena on hankkia tietoa kannabiksen käytöstä, vertailla maissa tapahtunutta kehitystä ja hyödyntää niiden kokemuksia. Kansallista kannabispoliittikkaa kuvaillaan myös juridisesta näkökulmasta (*Cannabis – vård och politik i Norden*)
- hanke, jossa tarkastellaan, miten lasten ja nuorten mielenterveyttä voidaan vahvistaa ja millaisia kansallisia toimia siinä käytetään. Samalla valaistaan toimien mahdollista vaikutusta politiikan muovaamiseen muissa Pohjoismaissa (*Skolelevers psykiska hälsa i Norden*)
- viisiosainen hanke, johon sisältyy muun muassa vertailututkimus siitä, miten Pohjoismaat pyrkivät kansallisesti vähentämään terveydellistä eriarvoisuutta (*Jämlik hälsa – Förutsättningar på nationell nivå*).

MR-S ja ÄK-S käyttävät tähän yhteistyöhön noin 11,5 miljoonaa Tanskan kruunua kaudella 2016–2018. Yhteistyötä arvioidaan vuonna 2018, ennen kuin päätetään kansanterveysyhteistyön mahdollisesta jatkamisesta.

Ehdotus 7:

Potilasliikkuvuus Pohjoismaissa

Arvioidaan, mitä vaikutuksia EU:n potilasdirektiivin täytäntöönpanolla on Pohjoismaissa ja pyritään edelleen laajentamaan potilaan oikeutta saada hoitoa jossain toisessa Pohjoismaassa.

Ehdotusta on tarkoitus käsitellä ministerineuvostossa lähivuosina.

Pohjoismainen lääkintätilastokomitea (NOMESKO) on tehnyt potilasliikkuvuutta käsittelevän analyysin *Statistics on Patient Mobility in the Nordic Countries*, joka esiteltiin ÄK-S:n toisessa kokouksessa vuonna 2017. Analyysi sisältää suosituksia pohjoismaiseksi yhteistyöksi, jota NOMESKO voi tehdä ja on tehnytkin. Laajempi hanke voidaan kuitenkin käynnistää aikaisintaan viiden–seitsemän vuoden kuluttua, sillä kansallisten tieto- ja tilastojärjestelmien kehittäminen on hidasta. Niitä kuitenkin tarvitaan, jotta voitaisiin valvoa, miten maat toteuttavat EU:n potilasdirektiiviä. Tämän alan pohjoismaisen yhteistyön lisääminen jää siis odottamaan NOMESKOn jatkotoimia ja maiden omien tieto- ja tilastojärjestelmien kehittämistä. NOMESKOn analyysejä voidaan hyödyntää valmisteltaessa ehdotuksen 7 tulevaa seurantaa.

Ehdotus 8:

Lisätään yhteistyötä hyvinvointiteknologian alalla

Hyvinvointiteknologialle laaditaan yhteinen pohjoismainen määritelmä ja yhteiset suuntaviivat, joiden tarkoituksena on yhdenmukaistaa hyvinvointiteknologiatuotteiden standardeja. Käyttäjät osallistetaan kehitystyöhön.

Ministerineuvosto keskusteli ehdotuksesta maaliskuussa 2018. Ruotsi on käynnistänyt kolmivuotisen etähoitoa ja -hoivaa käsittelevän puheenjohtajakauden hankkeen (*Vård och omsorg på distans*), jossa hyvinvointiteknologian kehittäminen ja käyttäminen on tärkeällä sijalla. Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen yhtenä painopistealueena on edelleen hyvinvointiteknologia. Aikaisempina vuosina on toteutettu hyvinvointiteknologiaan liittyvä Connect-hanke, joka on saanut tukea *Kestävä pohjoismainen hyvinvointi* -ohjelmasta. Hanke päättyi maaliskuussa 2017.

Pohjoismaiden pääministerien aloitetta *Pohjoismaisia ratkaisuja globaaleihin haasteisiin* toteutetaan vuosina 2017–2019. Aloitteen lippulaivanhanke käsittelee pohjoismaisia hyvinvointiratkaisuja, ja sen tarkoituksena on muun muassa edistää pohjoismaisten tuotteiden vientiä ja innovatiivisten pohjoismaisten hyvinvointiratkaisujen, kuten hyvinvointiteknologian, yhteistä kansainvälistä markkinointia. Nordic Innovation toteuttaa tätä hanketta.

Ehdotus 9:**Lisätään yhteistyötä eTerveyden alalla**

Jatketaan sähköisiä reseptejä koskevaa pohjoismaista yhteistyötä. Perustetaan verkossa toimiva pohjoismainen terveyskirjasto ja kehitetään potilastietojen hakutyökalu lääkäreitä varten.

Ministerineuvosto keskusteli ehdotuksesta maaliskuussa 2018. Pohjoismaiden ministerineuvosto teki jo vuonna 2010 aloitteen pohjoismaisesta e-terveysfoorumista. Siitä lähtien työtä on tehty kaksivuotisilla toimikausilla. Tanska johtaa yhteistyötä kaudella 2017–2019. Verkosto keskittyy tiedon ja kokemusten välittämiseen sekä keskustelemaan maiden strategisista ja poliittisista tavoitteista. Se myös järjestää keskustelufoorumia ja lujittaa asemia EU:n suuntaan esimerkiksi Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineen alaisessa sähköisiin resepteihin keskittyvässä osahankkeessa. Muita aiheita ovat OECD:hen, WHO:hon ja EU:hun kytkeytyvä indikaattoriyhteistyö sekä henkilökohtaisten terveystietojen pohjoismaisiin standardeihin liittyvä yhteistyö, joka keskittyy etenkin maiden väliseen liikkuvuuteen.

Ruotsi on tehnyt puheenjohtajakaudellaan vuonna 2018 aloitteen kolmivuotisesta prioriteettihankkeesta, joka käsittelee etähoitoa ja -hoivaa sekä sähköisiä reseptejä. Hankkeen budjetin odotetaan olevan 12 miljoonaa Tanskan kruunua.

Ehdotus 10:***Vahvistetaan pohjoismaista psykiatrian alan yhteistyötä***

Järjestetään vuotuinen pohjoismainen psykiatrian alan huippukokous sekä lisätään pohjoismaista tiedonkeruuta ja kokemustenvaihtoa alan parhaista käytännöistä.

Ministerineuvosto on asettanut psykiatrian alalle pohjoismaisen asiantuntijaryhmän. Ryhmä vastaa jatkuvasta pohjoismaisesta yhteistyöstä, joka keskittyy mielenterveysongelmallisille tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Sen on myös tarkoitus järjestää joka toinen vuosi pohjoismainen huippukokous. Asiantuntijaryhmän nykyinen toimeksianto on voimassa joulukuun 2019 loppuun.

Puheenjohtajamaa Tanska järjesti psykiatrian alan huippukokouksen Kööpenhaminassa vuonna 2015, ja Norja järjesti omalla puheenjohtajakaudellaan mielenterveyttä käsittelevän huippukokouksen Oslossa helmikuussa 2017. Seuraava puheenjohtajamaa Islanti suunnittelee psykiatrian alan huippukokousta maaliskuulle 2019. Asiantuntijaryhmä järjestää vuosittain erityisteemoja käsitteleviä pienempiä seminaareja.

Ehdotus 11:***Laajennetaan terveydenhuollon valmiusyhteistyön toimeksiantoa***

Pohjoismaisesta terveydenhuoltoalan valmiusyhteistyöstä vastaava ryhmä (Svalbard-ryhmä) saa aikaisempaa laajemman toimeksiannon, johon sisällytetään kaikki pohjoismaisen terveydenhuollon valmiusyhteistyön osa-alueet.

MR-S on hyväksynyt pohjoismaisen valmiusyhteistyöryhmän (Svalbard-ryhmän) toimeksiannon laajentamisen. Uusi toimeksianto tuli voimaan 1. tammikuuta 2017. Svalbard-ryhmä on laatinut strategiset kehykset, jotka määrittävät ryhmän työskentelypuitteet seuraavien viiden–kymmenen vuoden ajaksi. ÄK-S hyväksyi kehykset syyskuussa 2017.

Svalbard-ryhmän tehtävänä on varmistaa tehokas kriisinhallinta Pohjoismaiden sosiaali- ja terveyssektoreilla. Yhteistyön lähtökohtina ovat tehokkuus, luottamus, joustavuus ja toisten työstä oppiminen. Svalbard-ryhmä tarkastelee alueita, joilla Pohjoismailla on yhteisiä intressejä. Tarkoituksena on lisätä kansainvälisiä vaikutusmahdollisuuksia. Ryhmä myös varmistaa sosiaali- ja terveysalojen välisen toimivan vuorovaikutuksen kriisinhallinnassa.

Svalbard-ryhmä on päättänyt olla mukana kehittämässä pohjoismaista sopimusta palovammojen hoidosta, niin että Pohjoismaiden yhteistä kapasiteettia voitaisiin hyödyntää mahdollisimman hyvin, mikäli jossain Pohjoismaassa sattuisi erityisen vakava tulipalo. Tämä työ on nyt käynnissä.

Ehdotus 12:

Laajennetaan Pohjoismaista lääkealan yhteistyötä paremman kustannustehokkuuden ja turvallisuuden saamiseksi

Perustetaan harvinaisten lääkkeiden yhteinen lääkevarasto ja lisätään näihin lääkkeisiin liittyvää yhteistyötä. Lisätään tiedonvaihtoa hankintasopimuksista ja uusien lääkkeiden käytöstä.

MR-S on käsitellyt ehdotusta kartoittamalla alkajaisiksi maiden kokemuksia lääkealalta. Kartoituksen pohjalta MR-S päätti keväällä 2017 vakinaistaa pohjoismaisen työryhmän, jonka tehtävänä on vaihtaa tietoa ja kokemuksia lääkealan hinnoista ja subventioista. Epävirallinen työryhmä on toiminut useita vuosia keskittyen lähinnä hintoja ja subventioita koskevaan tiedonvaihtoon. Ryhmä halutaan vakinaistaa, jotta saataisiin puitteet lääkkeiden hinta- ja subventiokysymyksistä vastaavien kansallisten viranomaisten väliselle tiedon- ja kokemustenvaihdolle. Aiheeseen keskitytään läpi koko ketjun, näkyvien kartoituksesta (Horizon scanning) jakeluun. Tanskan ja Norjan terveysministerit allekirjoittivat Tanskan ja Norjan välisen aiesopimuksen syyskuussa 2018. Toiveena on tiettyjä lääkkeitä koskevat yhteiset hintaneuvottelut. Muut Pohjoismaat voivat liittyä sopimukseen, kun yhteistyö on päässyt käyntiin. ÄK-S on lisäksi useaan otteeseen keskustellut ongelmista, jotka liittyvät lääkkeiden erilaisiin merkintävaatimuksiin ja pakkausselosteiden kieliä koskeviin erilaisiin vaatimuksiin. Tästä ongelmasta keskustellaan myös seminaarissa, jonka tuleva puheenjohtajamaa Islanti järjestää vuonna 2019.

Ehdotus 13:

Uusi pohjoismainen virkamiesvaihto (pilottihanke)

Vahvistetaan nykyistä virkamiesvaihtosopimusta tarjoamalla lyhyehköjä vaihtojaksoja virkamiehille, jotka työskentelevät terveystieteiden parissa eri ministeriöissä.

MR-S on päättänyt jatkaa virkamiesvaihdon pilottihanketta, jossa eri ministeriöiden virkamiehille tarjotaan lyhyitä vaihtojaksoja. Pilottihanke käynnistyi syyskuussa 2015, ja se arvioitiin syksyllä 2016. Projektikautta on siis pidennetty vuoden 2018 loppuun, ja sihteeristölle on annettu tehtäväksi ehdottaa, miten pilottihanke voitaisiin tulevaisuudessa sisällyttää sihteeristön varsinaiseen maiden väliseen virkamiesvaihto-ohjelmaan.

Ehdotus 14:

Pohjoismaista yhteistyötä kansallisten asiantuntijoiden sijoittamisessa Euroopan komissioon

Käynnistetään uutta epävirallista yhteistyötä kansallisten sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden sijoittamiseksi Euroopan komissioon, niin että maiden resursseja voitaisiin hyödyntää paremmin.

MR-S päätti maaliskuussa 2017 pyytää Pohjoismaiden asianomaisia ministeriöitä vaihtamaan keskenään alan kansallisten asiantuntijoiden ja EU-komission pohjoismaisten virkamiesten yhteystietoja. Pää tavoitteena on helpottaa ja kannustaa ministeriöiden virkamiesten verkostoitumista Euroopan komission suuntaan. Vuoden 2018 loppuun tai vuoden 2019 alkuun on myös suunnitteilla kokous, johon kutsutaan kansallisia asiantuntijoita ja pohjoismaisia virkamiehiä Brysselin eri päävirastoista sekä Pohjoismaiden EU-lähetystöjen sosiaali- ja terveysasioista vastaavia virkamiehiä.

3.2 Potilasturvallisuus ja liikkuvuus: valvontatiedot ja Arjeplogin sopimus

Ministerineuvosto päätti maaliskuussa 2017, että aiemmin tarkistettu sopimus eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista eli niin sanottu Arjeplogin sopimus (hyväksytty MR-S 1/2017:ssä) tarkistetaan uudestaan. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimukseen liitetään uusia määräyksiä valvontatiedon vaihtamisesta.

Uuden tarkistus päätöksen taustalla on maiden tarve saada nykyistä enemmän valvontatietoa. Sisämarkkinoiden tiedonvaihtojärjestelmän (IMI) hälytysmekanismi otettiin käyttöön vuoden 2016 alussa (artikla 56a, direktiivi 2013/55/EU ammattipätevyysdirektiivin 2005/36/EY muuttamisesta). Järjestelmän maista kolme (Suomi, Ruotsi ja Tanska) ovat jo vastaanottaneet kymmeniä tuhansia varoituksia. Norja ja Islanti eivät ole vielä panneet muutospäätöksiä täytäntöön, mutta ne uskovat voivansa ottaa hälytysmekanismiin käyttöön vuoden 2018 loppuun mennessä. Terveystieteiden henkilöstön pohjoismaisen ryhmä (maiden valvontaviranomaisten asiantuntijat) seuraa mekanismin täytäntöönpanoa ja raportoi ministerineuvostolle säännöllisesti.

Ministerineuvosto hyväksyi maaliskuun kokouksessa aikataulun, jonka mukaan menetellään siihen asti, että tarkistettu sopimus on tullut voimaan. Tavoitteena on allekirjoittaa sopimus vuoden 2018 loppuun mennessä. Tämän jälkeen sopimus ratifioidaan, mikä voi tapahtua eri aikaan eri maissa. Sopimus tulee voimaan vasta, kun kaikki maat ovat ratifioineet sen.

3.3 Pohjoismaiden yhteinen tartuntasuoja- ja sairaalahygieniakoulutus
MR-S on päättänyt perustaa uuden pohjoismaisen tartuntasuoja- ja sairaalahygieniakoulutuksen, jonka on määrä alkaa vuonna 2019. Koulutuksen järjestäjäksi on valittu Göteborgin yliopisto. Tartuntasuoja-alan osaamista on tärkeää kehittää, jotta pystytään ennaltaehkäisemään tartuntatautien leviämistä ja mikrobilääkeresistenssiä.

Göteborgin yliopisto aikoo tehdä tiivistä yhteistyötä Sahlgrenin yliopistollisen sairaalan ja Pohjoismaiden kansanterveyslaitosten kanssa. Lisäksi arvioidaan yhteistyömahdollisuuksia Pohjoismaiden muiden oppilaitosten kanssa. Maisteritason koulutus käynnistyy viimeistään kesällä 2019, ja sen voi suorittaa osa-aikaisina opintoina.

3.4 Huumausainealan pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismaiden terveysministeriöt ja muut huumausaineasioista vastaavat elimet tekevät epävirallista yhteistyötä pohjoismaisella huumausainefoorumilla.

Ministerineuvosto toteaa neuvoston suositukseen 14/2015 antamassaan vastauksessa, että se esittää vuosittain Pohjoismaiden neuvostolle huumausainealan yhteistyötä käsittelevän selonteon etenkin niistä teemoista, joita on käsitelty pohjoismaisen huumausainefoorumien vuotuisissa kokouksissa.

Pohjoismainen huumausainefoorumi järjestettiin Norjan puheenjohtajakaudella vuonna 2017 Stavangerissa. Foorumin asialistalla olivat huumausainepoliittinen keskustelu ja kokemustenvaihto alan kansallisista toimista. Lisäksi kuultiin Norjan Brukerplan-hankkeesta ja huumeidenkäytön ennaltaehkäisytyöstä Islannissa. Norja esitteli Euroopan koululaisten päihteiden käyttöä tarkastelevaa tuoreinta ESPAD-tutkimusta (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), jonka mukaan tilanne on kehittynyt myönteiseen suuntaan useimpien päihteiden osalta. Lisäksi selostettiin keskusteluja, joita käydään EU:ssa, YK:ssa / YK:n huumausainetoimikunnassa (CND), WHO:ssa, Euroopan neuvostossa / Pompidou-ryhmässä ja muilla kansainvälisillä foorumeilla. Pohjoismaat kertoivat omia näkemyksiään näistä kysymyksistä. Osallistujat keskustelivat myös käyttäjänäkökulman huomioimisesta ja kansalaisyhteiskunnan kuulemisesta kansallisessa huumausainekeskustelussa.

Huumausainefoorumi kokoontuu seuraavan kerran 2.–3. lokakuuta 2018 Tukholmassa.

Huumausainealan pohjoismaista yhteistyötä tehdään myös Pohjoismaisessa hyvinvointikeskuksessa (NVC), joka koordinoi alan tutkimushankkeita. NVC kokoaa

yhteen ja välittää eteenpäin tärkeää tutkimustietoa esimerkiksi *Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD)* -julkaisun ja populaaritieteellisen *PopNAD*-sivuston kautta.

3.5 Pohjoismainen sosiaaliturvaporraali ja Haloo Pohjola yhdistyvät

Pohjoismainen sosiaaliturvaporraali (NordSoc) ja Haloo Pohjola yhdistyvät. Haloo Pohjola -neuvontapalvelun verkkosivuille on lisätty vuonna 2018 runsaasti yleistietoa Pohjoismaista sekä tietoa Färsaarten ja Grönlannin sosiaaliturvasäännöksistä, mutta ei Ahvenanmaasta, koska siellä sovelletaan tällä alalla Suomen lainsäädäntöä. MR-S teki aloitteen sosiaaliturvaporraalista jo vuonna 2006, mutta siirsi vastuun porraalin ylläpitämisestä Pohjoismaiden sosiaaliturvaviranomaisille vuonna 2009. Viranomaiset ilmoittivat vuonna 2014 aikovansa lakkauttaa porraalin, minkä vuoksi ÅK-S päätti lokakuussa 2016 yhdistää porraalin Haloo Pohjolaan. MR-S vahvisti päätöksen maaliskuussa 2017. NSK/MR-S hyväksyi yhdistämissuunnitelman, ja fuusiota ryhdyttiin valmistelemaan kymmenen eri viranomaisen voimin. Sosiaaliturvaporraalin ja Haloo Pohjolan yhdistyminen on määrä viedä päätökseen syyskuun 2018 loppuun mennessä. Fuusion yhteydessä muun muassa kaikki liikkuvuuteen liittyvä sisältö on käännetty myös englanniksi.

4. Sosiaalialan pohjoismainen yhteistyö

MR-S:n toimeksiannosta aloitettiin syksyllä 2017 sosiaalialan pohjoismaista yhteistyötä tarkasteleva strateginen selvitys. Selvitysmiehenä on toiminut Islannin entinen sosiaaliministeri ja valtiovarainministeri Árni Páll Árnason. Hän on tavannut sosiaalialan keskeisiä pohjoismaisia toimijoita ja laatinut tapaamisten pohjalta riippumattoman raportin, johon sisältyy ehdotuksia sosiaalialan pohjoismaisen yhteistyön kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. Raportti valmistuu vuonna 2018, ja se ohjataan sosiaali- ja terveyspolitiikan ministerineuvoston ja virkamieskomitean käsiteltäväksi.

Sosiaali- ja terveyssektori on mukana toteuttamassa Pohjoismaiden ministerineuvoston monialaista strategiaa *Lapset ja nuoret Pohjolassa – Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnollinen strategia 2016–2022*. ÅK-S on päättänyt, että sektori keskittyy vuosien 2018 ja 2019 strategiatyössä seuraaviin tavoitteisiin:

1. Aloitteet, joiden avulla tuetaan lapsille ja nuorille suunnattuja tietoon pohjautuvia toimia
2. Aloitteet, jotka keskittyvät vapaaehtoisjärjestöjen lapsi- ja nuorisotyöhön
3. Pohjoismaiden ja Baltian maiden lapsi- ja nuorisoyhteistyön aloitteet.

Näihin tavoitteisiin liittyen toteutetaan vuonna 2018 seuraavat kolme aloitetta: 1) Lapsille ja nuorille suunnattuja toimenpiteitä koskevan tiedon vaihtaminen internetporraalien välityksellä. Hankkeen toteuttaa Norjan lapsi-, nuoriso- ja perheasian virasto (BUFDIR), ja sen keskiössä ovat huono-osaisille lapsille ja nuorille suunnatut tietopohjaiset toimenpiteet. 2) *Training and finding good practices in identification and referral of children in risk of exploitation and trafficking*. Aloitteen toteuttavat Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Itämeren valtioiden neuvosto, ja sen puitteissa selvitetään, miten maahanmuuttajalapsia estetään joutumasta

ihmiskaupan uhreiksi. 3) *Strengthening intersectoral working on the prevention of child maltreatment in the Nordic Baltic sub-region*. Hanke on toteutettu vuonna 2018 yhteistyössä WHO:n kanssa. Vilnassa järjestettiin kesäkuussa 2018 Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteinen työpaja, joka loi pohjaa tiedonvaihdolle.

Lisäksi sosiaalialalla toteutetaan muun muassa vanhuksiin, vammaisiin, huono-osaisiin aikuisiin sekä pohjoismaiseen sosiaalipalvelusopimukseen liittyviä aloitteita. Seuraavassa tehdään selkoa muutamista tämän alan aloitteista, Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen toiminnasta sekä vuoden 2018 hyvinvointifoorumista.

4.1 Vammaisalan pohjoismainen yhteistyö

Vammaisalan pohjoismainen yhteistyö järjestettiin uudelleen vuonna 2013, jolloin vastuu yhteistyöstä siirrettiin yhteistyöministereiltä MR-S:lle. Yhteistyö on edelleen monialaista, vaikka se onkin nyt juurrutettu MR-S:ään. Yhteistyön kolme tärkeintä työvälinettä ovat Vammaisalan pohjoismainen yhteistyöneuvosto, vammaisalan pohjoismaisen yhteistyön toimintasuunnitelma ja Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen vammaisalan työ.

Vammaisalan pohjoismaisen yhteistyöneuvoston toimeksiantoa on jatkettu vuosiksi 2018–2022. Yhteistyöneuvostossa on kahdeksan Pohjoismaiden hallitusten nimeämää edustajaa ja kahdeksan vammaisalan kattojärjestöjen edustajaa. Yhteistyöneuvosto voi saada toimeksiantoja ministerineuvostolta, mutta se voi myös tehdä omia aloitteita. Yhteistyöneuvoston sihteeristönä toimii Pohjoismainen hyvinvointikeskus.

Vammaisalan pohjoismaisen yhteistyön toimintasuunnitelma pohjautuu vuosien 2015–2017 toimintasuunnitelmassa esitettyihin toimenpiteisiin. Yhteistyöohjelman kolme painopistealuetta ovat ihmisoikeudet, kestävä kehitys ja vapaa liikkuvuus. Yhteistyön lähtökohtana ovat vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus (CRPD), Agenda 2030 sekä Pohjoismaiden pääministerien visio Pohjoismaiden välisestä vapaasta liikkuvuudesta.

Pohjoismainen hyvinvointikeskus kokoaa ja välittää tietoa ja vastaa vammaisalan verkostoista. Lisäksi se hallinnoi vammaisalan järjestöjen pohjoismaisen yhteistyön tukijärjestelmää.

4.2 Vanhukset

Pohjoismaalaisten elinikä pitenee, ja vanhusten osuus väestöstä kasvaa. Tästä syystä MR-S päätti 1. tammikuuta 2018 valita vuosien 2019–2021 uudeksi priorisoiduksi poliittiseksi teemaksi hoito- ja hoivaketjujen yhtenäistämisen ja keskittyä siinä etenkin ikääntyneisiin käyttäjiin ja potilaisiin.

Eliniän piteneminen on myönteistä, mutta se aiheuttaa myös suuria haasteita, jotka liittyvät asumiseen, liikenteeseen, kaupunkisuunnitteluun, terveydenhuoltoon sekä

hoito- ja hoivapalveluihin. Priorisoidun teeman avulla pyritään rakentamaan esteettömiä yhteiskuntia, joissa ketään ei jätetä ulkopuolelle ja joissa elämänlaatu säilyy hyvänä myös ikävuosien karttuessa. Globaali väestönkehitys antoi WHO:lle sysäyksen perustaa vuonna 2010 maailmanlaajuisen ikäystävällisten kaupunkien ja paikallisyhteisöjen verkoston, jonka tavoitteena on edistää kaupunkien ja paikallisyhteisöjen välistä tiedonvaihtoa aktiivisesta ikääntymisestä ja ikäihmisten terveydestä. Verkostossa on mukana yli 700 kaupunkia ja paikallisyhteisöä, muun muassa seitsemän Pohjoismaiden kaupunkia.

Pohjoismaiden ministerineuvosto haluaa tukea WHO:n maailmanlaajuisessa yhteistyössä mukana olevien pohjoismaisten kaupunkien verkostoa. Siksi se järjestää 15.–16. lokakuuta 2018 avajaiskonferenssin aiheesta *Luokaa ikäystävällisiä kaupunkeja Pohjoismaihin*. Konferenssi toteutetaan yhteistyössä Norjan terveysviraston, Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen ja Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaan Ruotsin kanssa.

Pohjoismaat tekevät muistisairausalan yhteistyötä vuonna 2015 perustetussa pohjoismaisessa dementiaverkostossa, jossa ovat mukana muistisairausalan kansalliset viranomaiset ja asiantuntijaelimet. Verkoston sihteeristönä toimii Pohjoismainen hyvinvointikeskus. Yhteistyön lähtökohtana ovat maiden kansalliset muistisairausalan strategiat ja hoitolinjaukset sekä EU:n ja WHO:n muistisairausalan yhteistyö, johon myös Pohjoismaat osallistuvat.

Lisätietoja dementiaverkostosta saa Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen verkkosivuilta osoitteesta <https://nordicwelfare.org/valfardspolitik/natverk/>.

4.3 Lapsuudessa koetun seksuaalisen hyväksikäytön pitkäaikaisvaikutuksia tarkasteleva verkosto

ÄK-S perusti vuonna 2017 pohjoismaisen verkoston tarkastelemaan lapsuudessa koetun seksuaalisen hyväksikäytön pitkäaikaisvaikutuksia. Verkoston tavoitteena on vahvistaa erityyppisiä toimenpiteitä, joiden kohderyhmänä ovat lapsuudessa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet aikuiset. Verkosto pyrkii tavoitteeseen muun muassa tarjoamalla Pohjoismaiden keskeisille toimijoille tiedon- ja kokemustenvaihtofoorumin sekä luomalla puitteet uudelle pohjoismaiselle yhteistyölle silloin, kun se on tarkoituksenmukaista. Verkoston ensimmäinen toimikausi on vuosina 2017–2018. ÄK-S on päättänyt jatkaa verkoston toimintaa ja uusia sen toimeksiannon vuosiksi 2019–2020.

Verkosto sai alkunsa MR-S:n käsitellessä Pohjoismaiden neuvoston suositusta 13/2015 Lapsuuden seksuaalisen hyväksikäytön jälkiseuraukset aikuisilla (A 1645/välfärd).

4.4 Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen toiminta

Pohjoismainen hyvinvointikeskus (NVC) edistää sosiaali- ja kansanterveysalan yhteistyöaloitteita. Lisäksi se ylläpitää MR-SAMin toimeksiannosta kotouttamisalan osaamiskeskusta (clearing central), jonka tavoitteena on tukea alan pohjoismaista yhteistyötä.

MR-S hyväksyi vuonna 2017 Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen toimeksiannon vuosiksi 2018–2020. Mandaatti määrittää yleisen kehyksen sille, miten NVC osallistuu sektorin yhteistyöohjelman toimeenpanoon. Mandaatin mukaan laitoksen tehtävänä on tukea Pohjoismaiden sosiaalialan toimijoiden keskinäistä tiedon ja kokemusten vaihtoa. Tähän pyritään muun muassa luomalla kohtaamispaikkoja ja ylläpitämällä verkostoja sekä välittämällä ja ajankohtaistamalla parhaita käytäntöjä ja tietoa niin eri toimenpiteistä kuin kohderyhmistäkin.

Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen tulee myös yhteistyömahdollisuuksien parantamiseksi pitää lukua Pohjoismaiden sosiaali- ja kansanterveysalan tärkeimmistä toimijoista. NVC toimii maiden ensimmäisenä yhteyspisteenä niiden pyrkiessä luomaan kontakteja ja tekemään yhteistyötä muiden Pohjoismaiden toimijoiden kanssa.

NVC:n toiminnan neljä pääaluetta ovat hyvinvointipolitiikka, vammaiskysymykset, kansanterveys ja maahanmuuttajien kotoutuminen. Vuoden 2017 toiminnasta kerrotaan lyhyesti vuosikertomuksessa, jonka voi ladata osoitteesta <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/%C3%85srapport-2017.pdf>

4.5 Pohjoismainen hyvinvointifoorumi joulukuussa 2018

Pohjoismaiden ministerineuvosto järjestää 4. joulukuuta 2018 Tukholmassa pohjoismaisen hyvinvointifoorumin. Konferenssissa keskitytään hyvinvointialan ajankohtaisiin haasteisiin ja keskustellaan mahdollisista ratkaisumalleista. Tilaisuuden järjestävät ministerineuvoston puheenjohtajamaa Ruotsi ja Pohjoismainen hyvinvointikeskus. Lisätietoja konferenssista saa Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen verkkosivuilta: <https://nordicwelfare.org/evenemang/nordiskt-valfardsforum-2018/>.